

Środowisko gminy Ciężkowice – aspekt przyrodniczy, kulturowy i wizualny

Środowisko wizualne gminy Ciężkowice -cz. III

Środowisko wizualne to połączenie elementów środowiska przyrodniczego i kulturowego. Walory wizualne występują głównie na obszarach naturalnych bez jakiegokolwiek działań człowieka. Pomimo powyższego stwierdzenia należy zaznaczyć, iż środowisko kulturowe również ma istotny wpływ na atrakcyjność danego obszaru, o ile jego elementy składowe nie wpływają na dysharmonię krajobrazu.

Krajobraz gminy Ciężkowice może być różnie odbierany przez różnych użytkowników omawianej przestrzeni. Inaczej go widzą i oceniają stali mieszkańcy, mieszkańcy regionu i przybysze z zewnątrz. Zasiadali od pokoleń kierują się sentymentem. Przybysze z zewnątrz, podróżni przejeżdżający przez gminę - użytkownicy przestrzeni publicznej – wyrabiają sobie ocenę o krajobrazie gminy na podstawie wglądu w otoczenie z pozycji głównych dróg. W zależności od kierunku, z którego dojeżdżają do gminy ulegają wrażeniom bardzo korzystnym (od strony południowej zmierzając na północ regionu drogą wojewódzką nr 977 czy od północnego – zachodu jadąc drogą powiatową nr 311 Zdonia – Jastrzębia - Ciężkowice) albo też mniej korzystnym (od strony południowej, ale jadąc drogą powiatową nr 385 przez nieuporządkowaną zabudowę Bruśnika mimo wyniosłości krajobrazu naturalnego) (Marciniak in. 1999).

Dużo wrażeń estetycznych dostarcza podróż drogami biegnącymi dolinami rzek i potoków o przełomowym charakterze (np. Słonianki, Białej, Jastrzębianki) (Matuszczyk 1995). Amatorzy wędrówek turystycznych korzystający z dróg mniej uczęszczanych i szlaków turystycznych odprężają się w krajobrazach przyrodniczo - widokowych (Marciniak in. 1999).

Fot. Beata Formal

Na terenie gminy Ciężkowice występują następujące szlaki turystyczne:

1. Szlak Niepodległości im. I.J. Paderewskiego znakowany jako kolor niebieski o ogólnym przebiegu Tuchów – Brzanka - Jodłówka Tuchowska – Kołkówka - Rzepiennik Biskupi - Dąbry – Ciężkowice - Stawicka - „Skamieniałe Miasto”- Ciężkowice - Kaśna Dolna – Bruśnik – Bukowiec - Zebracza Przydonica – Dział - Bartkowa.

Na terenie gminy Ciężkowice omawiany szlak wchodzi w rejonie przysiółka Dąbry i biegnie w kierunku Ciężkowic. W okolicy Przedmieścia Małego przechodzi w pobliżu źródła wód mineralnych (słono-alkalicznych z zawartością wolnego siarkowodoru)

znajdującego się na zboczu po lewej stronie drogi. Schodząc „serpentykami” do doliny Ostruszanki można podziwiać widoki na sąsiednie wzgórza oraz Ciężkowice. W rejonie przysiółka Stawiska szlak przekracza drogę Ciężkowice – Ostrusza oraz Ostruszankę. Odchodząc około 1 kilometra na południowy wschód od szlaku można obejrzeć okazałą ścianę skalną, odsłoniętą wskutek eksploatacji materiału skalnego w funkcjonującym tu niegdyś kamieniołomie. Aktualnie obiekt ten stanowi pomnik przyrody nieożywionej. Po powrocie do szlaku podążamy na południowy zachód w kierunku „Wodospadu Ciężkowickiego” zwanego „Wąwozem Czarownic”, który jest położony na północnym stoku wzniesienia „Skała”. Po opuszczeniu wąwozu kierujemy się do rezerwatu „Skamieniałe Miasto”. Kończąc wędrówkę po rezerwacie podążamy doliną Białej w kierunku Ciężkowic. Za ujściem wodnym szlak skręca w lewo na most, przekracza Białą i biegnie do Kąsnej Dolnej. W Kąsnej Dolnej znajduje się dawna posiadłość I.J. Paderewskiego. Z Kąsnej Dolnej omawiany szlak podąża na południowy wschód od Bruśnika. Wychodząc z Bruśnika szlak wspina się na grzbiet wzniesienia nad Falkową. Na tym odcinku można podziwiać w kierunku północnym i północno-wschodnim imponującą panoramę znacznego obszaru Pogórza Ciężkowickiego.

2. Szlak żółty o ogólnym przebiegu: Tarnów - Góra św. Marcina – Piotrkowice – Pleśna - Rychwałd – Wał - Siemiechów – Brzozowa - Sucha Góra – Jastrzębia – Jamna - Bartkowa. Szlak wkracza na teren gminy Ciężkowice od strony Suchej Góry. Po zejściu z jej stoków szlak podąża do Jastrzębiej. Następnie przez przysiółek Łazy podążą zwartym kompleksem leśnym do Jamnej i opuszcza teren omawianej gminy.
3. Szlak żółty o przebiegu: Pławna (PKP) - Bruśnik. Szlak rozpoczyna się przy stacji kolejowej w Pławnej i dochodzi do szlaku niebieskiego.
4. Szlak zielony o ogólnym przebiegu: Gromnik - Sucha Góra – Wierzchowica – Styr – Bodzantówka – Mogiła - Ruda Kameralna - Czchów. Przez omawianą gminę przebiega tylko niewielki odcinek tego szlaku. Udostępnia on północno-zachodni fragment gminy – południowe zbocze pasma Suchej Góry, dolinę Słonianki oraz wschodni kraniec pasma Styru.
5. Szlak zielony o ogólnym przebiegu: Szalowa – Bobowa – Bukowiec - Jamna. Przez teren gminy przechodzi bardzo krótki odcinek tego szlaku, przecinając jej południowy kraniec w rejonie Falkowej.
6. Szlak czarny o przebiegu: Bogoniowice (PKP) – Ciężkowice – „Skamieniałe Miasto”. W Bogoniowicach można zwiedzić park podworski z dobrze zachowanym starodrzewem. Następnie udajemy się szosą w kierunku Ciężkowic. Po przekroczeniu

mostu na Białej z historyczną zabudową wsi (dawniej miasteczka) kierujemy się do jej centrum. W odległości ok. 100 m od skrzyżowania zlokalizowane jest otwarte w 1990 roku Muzeum Przyrodnicze im. Krystyny i Włodzimierza Tomków. W rynku na uwagę zasługuje wiele zabytków z przełomu XVIII i XIX w. Po opuszczeniu rynku omawiany szlak podąża na południe gdzie łączy się ze szlakiem niebieskim (Matuszczyk 1995).

Gmina z racji ukształtowania terenu, ma liczne ciągi i punkty widokowe. Źródłem przeprowadzonej oceny środowiska wizualnego były głównie istniejące w przewodnikach punkty widokowe, jak i te punkty widokowe, które zostały przez autorkę wyróżnione podczas inwentaryzacji terenu opracowania. Naturalne garby i wyniesienia sprzyjają otwieraniu się dalekich perspektyw. Często wiążą się one z różnej rangi drogami lub ze szczytami wzniesień.

Na terenie całej gminie wyróżniono 57 punktów widokowych, które stanowiły podstawowy element dla waloryzacji środowiska wizualnego. Obszary o bardzo wysokich walorach środowiska wizualnego występują w centralnej i południowo-zachodniej części gminy Ciężkowice. Obszary w tej kategorii charakteryzują się obecnością punktów widokowych, które zlokalizowane są na najwyższych wzniesieniach w gminie Ciężkowice. Omawiane punkty widokowe ukazują panoramę gminy i okolicznych terenów o bardzo dalekim zasięgu widokowym (> 5 plany w krajobrazie). Z punktu widokowego znajdującego się w okolicy Bruśnika otwiera się rozległa kilku planowa panorama na południe, która obejmuje: Magurę Wątkowską, Bucze wraz z Pasmem Maślanej Góry, Pasma Magury Małastkowskiej, Chełm, nad Grybowem, Pasma Jaworzyny Krynickiej (z wyróżniającymi się – Runkiem i samą Jaworzyną – 1114 m npm) a także rąbek Rosochatki.

Z punktu widokowego znajdującego się w okolicach Ciężkowic na szlaku niebieskim można zaobserwować rozległą panoramę na doliny rzeki Białej i grzbiet Falkowej, aż po malowniczą płaszczowinę z domami osiedla Moroń nad Wilczyskami. W następnym planie widokowym rozciąga się

Pasma Maślanej Góry, szczyt Chełm nad Grybowem, wydłużone pasmo Jaworza i Postawnego, oraz stożek Rosochatki i Jodłowa. Przy bardzo dobrej widoczności w głębi rysuje się Pasma Jaworzyny Krynickiej Beskidu Sądeckiego. Kolejny punkt widokowy na szlaku niebieskim znajduje się na wzgórzu za kościołem w Bruśniku. Z tego punktu widokowego można podziwiać

Fot. Beata Formal

rozciągającą się panoramę na dolinę Białej, Ciężkowice i otaczające wzgórza.

Trzeci atrakcyjny punkt widokowy znajduje się w rezerwacie „Skamieniałe Miasto,” z którego można podziwiać widoki na Ciężkowice, dolinę Białą i okoliczne wzniesienia (Ryc. 1). Przy trasie szlaku żółtego Pławna – Bruśnik przepiękna panorama rozciąga się ze wzgórza w Bruśniku na dolinę Białej, Ciężkowice i okoliczne zalesione wzgórza. Należy również wymienić punkt widokowy zlokalizowany na zielonym szlaku. Wyjątkowość tego punktu widokowego polega na kilkuplanowych panoramach rozciągających się we wszystkich kierunkach świata. Jest to najoryginalniejsze miejsce widokowe w całej gminie Ciężkowice. Z tego punktu widokowego można zaobserwować Magurę Wątkową, dwa wierzchołki Bucza (pod nimi wyrównany grzbiet Moronia), potężne Pasma Maślanej Góry z Bobową u jego podnóży, wybitny grzbiet i szczyt Chełmu nad Grybowem, Modyniankę z Pasmem Jaworza, stożek Rosochatki oraz wydłużoną Jodłową przysłaniającą bliski grzbiet Bukowca.

Wysokie walory wizualne gminy Ciężkowice stanowią zasadniczo długie, eksponowane, zalesione ciągi wzgórz oraz harmonijny krajobraz kulturowy z malowniczymi rozłogami pól oraz dobrze wkomponowanym budownictwem wiejskim, z reguły o architekturze nawiązującej do charakteru i tradycji regionu. Krajobraz urozmaicają doliny rzek i potoków, barwne łąki, kępy zadrzewień śródpolnych oraz zabytki kultury materialnej. Dominanty stanowią podstawowe elementy kompozycji krajobrazu. Niewątpliwą naturalną, wieloprzestrzenną dominantą krajobrazu gminy są kompleksy leśne, a w szczególności las Bucze porastający strome zbocze nad Pławną. Dominanty antropogeniczne w mniejszym stopniu „organizują” krajobraz gminy niż naturalne wyniosłości terenu, ale również wpływają na jego wizerunek (Marciniak i in. 1999).

Ryc. 1. Widok ze „Skamieniałego Miasta” na południe (Matuszczyk 1995)

Gmina Ciężkowice odznacza się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego, kulturowego i wizualnego. Wysokie walory środowiska stanowią dominujący atut dla rozwoju rekreacji i turystyki. Dlatego na omawianym obszarze można rozwijać się turystyka

krajoznawcza, jak i turystyka wypoczynkowa-krótkopobytowa (weekendy), wypoczynkowa-długopobytowa (np w wakacje) a także wędrowna. Pomimo znacznych walorów przyrodniczo-krajobrazowych należy opracować program rozwoju turystyki i rekreacji zgodny z zasadami ekorozwoju. Brak programu rozwoju turystyki powoduje spontaniczny i rozproszony ruch turystyczny, który może prowadzić do dwóch zagrożeń dla gminy tj. degradacja cennych zasobów przyrodniczych i brak satysfakcji oraz zadowolenia wśród turystów. W zagospodarowaniu turystycznym gminy Ciężkowice należy pamiętać o rozmieszczeniu przestrzennym, ilościowym i jakościowym różnych form turystyki, aby nie stanowiły zagrożenia dla rozwoju rolnictwa i leśnictwa.

Opracowała: mgr inż. Beata Fornal
pod kierunkiem Prof. dr hab. Czesława Wysockiego
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Katedra Ochrony Środowiska
ul. Nowoursynowska 161
02-787 Warszawa
e-mail: fornalb@op.pl

Opublikowano w: Biuletyn Polskiego Klubu Ekologicznego, 2004: 4 (123): 25-26, Kraków